

Будз Ірина Федорівна, к.пед.н., доцент кафедри романо-германської філології, **Седлар Єлизавета Віталіївна**, ст. 2 курсу магістратури історико-філологічного факультету (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне), ibudz@ukr.net

СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ДЕМОНОЛОГІЧНИХ ЛЕКСЕМ У СКЛАДІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В УКРАЇНСЬКИХ ПОВІСТЯХ М. В. ГОГОЛЯ

***Анотація.** У статті представлено спосіб членування образної ситуації у фразеологічних одиницях із демонологічними лексемами та семантико-стилістичні особливості перекладу фразеологізмів в українських повістях М. В. Гоголя. Визначено, що демонологічна складова у мові М. В. Гоголя є центральною в розумінні фразеологічного значення в цілому, стилю автора, картини світу гоголівських творів. Вивчення стилістичних значеннєвих аспектів перекладу фразеологічних одиниць англійською мовою в українських повістях М. В. Гоголя дало можливість об'єктивно осмислити семантико-стилістичну тотожність/нетотожність мовних традицій на рівні безпосереднього спостереження та тлумачити історичні, культурні, фольклорні та міфологічні відмінності формування фразеологічних одиниць української та англійської мов.*

***Ключові слова:** фразеологічна одиниця, демонологічна лексема, мова М. В. Гоголя, інтерпретаційний аспект, семантико-стилістична тотожність, нетотожність.*

Budz Iryna Fedorivna, Ph. D. in Pedagogic Sciences, Associate Professor of the Department of Romano-Germanic Philology Department, **Sedlar Yelyzaveta Vitaliivna**, 2-nd year Master Degree Student of History and Philology Faculty (Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities, Rivne), ibudz@ukr.net

SEMANTIC AND STYLISTIC INTERPRETATION PECULIARITIES OF DEMONOLOGYCAL LEXICAL ELEMENTS AS A PART OF PHRASEOLOGICAL UNITS IN M. V. GOGOL'S UKRAINIAN TALES

Abstract.

***Introduction.** The dividing methods of the figurative situation in phraseological units (FU) are manifested in the possibility of designing its meanings. Interpretative and lingua cultural aspects of phraseological research*

provide the study of language activity's features, thinking, cultural experience of the native speaker, as well as associations, connected with psychological factors, folkloristic and mythological experience.

Purpose. *The purpose of the article is the analysis of the semantic-stylistic peculiarities of FU with demonological components in M. V. Gogol's Ukrainian tales that reproduce the exposition about the national mentality, Ukrainian culture and mythology.*

Methods. *The research's purpose and object determine the use of the linguistic descriptive methods and continuous sampling of phraseological units with demonological lexical elements from the authentic M. V. Gogol's texts and translated texts, as well as the method of comparable research in the work.*

Results. *Phraseological expressions with demonological components hold a special place in M. V. Gogol's texts; «the other side» was reflected in his early works. While translating FU, it is important and indispensable to take into account its semantic: the figurative and idiomatic meaning, the direct meaning that forms the basis of the image, emotional, stylistic, structural-grammatical and national-ethnic colors. The translation of the persistent word combination requires the attention of the context's peculiarities they are presented in. Since phraseological units are, in most cases, genetically related to the word combinations the research of the identical FU is a fairly accurate translation solution. Exploring the language of M. V. Gogol's works several FU groups with demonological component were distinguished. They reflect the semantic-stylistic features of the Gogol's language translation, namely: FU with demonological lexical element, characterized by the absence of euphemisms, which are a kind of periphrasis; phraseologisms, characterized by the presence of euphemisms in both authentic and translated texts; phraseological units, translated directly with storing a value.*

Originality. *The problem of translating demonological lexical elements as a part of FU in the first collections of M. V. Gogol is based on the writer's artistic language, which is one of the most difficult to translate into foreign languages, particularly unrelated English. Gogol's, rich in phraseologisms, language is imbued with folklore and mythology and does not match, by many criteria, with the system of modern Ukrainian language, because some of the phrases are considered out-of-date, detached from the modern realities of life. The interpretation of FU with a change in their semantic-stylistic color makes timeliness of our research. Taking into consideration the fact that the English language does not possess meaningful matching with Russian and Ukrainian phraseological units that denote the varieties of evil power, translators resort to the most approximate translation, which does not fully convey all shades of meaning. Thus, it contributes to the growth of motivation and interest in both future researches of translation Gogol's first works and new attempts of translation.*

Conclusion. *Summarizing the results of conducted research, we can conclude that the translation of the demonological lexical elements of FU in M. V. Gogol's works is performed using phraseological equivalents, descriptive translation, phraseological analogues, literal translation/calculation. Consequently, phraseological units with demonological lexical elements were singled out, grouped and described in terms as semantic-stylistic identity/nonidentity. Whereas, the figure of the devil is one of the key images, in the picture of the world of Gogol's works, accordingly, the translation of demonological vocabulary plays an important role for the full understanding and correct perception of events depicted by the author.*

Keywords: *phraseological unit, demonological lexical element, M. V. Gogol's language, interpretative aspect, semantic-stylistic identity, nonidentity.*

Спосіб членування образної ситуації у фразеологічних одиницях (ФО) виявляється у можливості конструювання її значень. Інтерпретаційні та лінгвокультурні аспекти дослідження фразеологізмів передбачають вивчення особливостей мовної діяльності, мислення, культурного досвіду носія мови, а також асоціацій, пов'язаних з психологічними чинниками, фольклорним, міфологічним досвідом. Фразеологія, як наука, сьогодні є актуальною для перекладачів-практиків і науковців та виступає безмежним джерелом для досліджень. Проблема перекладу демонологічних лексем у складі ФО у перших збірках М. В. Гоголя базується на художній мові письменника, яка є однією з найбільш складних для перекладу на іноземні мови, зокрема неспоріднену англійську. Багата на фразеологізми мова Гоголя просякнута фольклором та міфологією і не збігається за багатьма критеріями із системою сучасної української мови, адже деякі вислови, вжиті автором, вважаються застарілими, відірваними від сучасних реалій життя. Інтерпретація ФО зі зміною у їхньому семантико-стилістичному забарвленні зумовлює актуальність нашої розвідки.

Теоретичним підґрунтям нашого дослідження є праці вітчизняних дослідників Б. М. Ажнюка, О. В. Куніна, П. П. Литвинова, Н. А. Шехтмана, щодо проблематики семантичного значення ФО англійської мови у зіставленні з українською. Інтерпретаційні аспекти значення ФО у мові творів М. В. Гоголя вивчали Л. М. Корнева, О. В. Кунін, О. Ю. Машина, Т. Є. Помикалова, Є. М. Учасва та інші. Під час наукової розвідки вдалося з'ясувати, що дослідники сконцентрували свою увагу на таких проблемах: порівняльному перекладацькому аналізу творів М. В. Гоголя [1]; ознаках темпоральних фразеологізмів [2]; значенні та ролі ФО у публіцистичних творах автора [3].

Однак, спосіб членування образної ситуації у фразеологічних одиницях із демонологічними лексемами та семантико-стилістичні особливості перекладу таких фразеологізмів в українських повістях М. В. Гоголя були

досліджені оглядово, що зумовлює необхідність їх детального вивчення та обґрунтування доцільних методів перекладу.

Метою нашої статті є аналіз семантико-стилістичних особливостей ФО з демонологічними компонентами в повістях М. В. Гоголя, що відтворює уявлення про національний менталітет, українську культуру та міфологію.

Досягнення визначеної мети передбачає реалізацію низки конкретних завдань, а саме: виокремлення фразеологічних елементів оригінального та перекладного тексту з компонентами «evil» (зло), що відображають особливості гоголівського стилю і викликають найбільший інтерес і труднощі під час перекладу; описання ФО з демонологічним компонентом з точки зору семантико-стилістичної тотожності/нетотожності; простеження особливості перекладу ФО з демонологічними лексемами у відтворенні мовних реалій у творах М. В. Гоголя.

Об'єктом дослідження було обрано фразеологічні одиниці, зібрані лінгвістичним методом суцільної вибірки з повістей М. В. Гоголя «Вечер накануне Ивана Купала», «Ночь перед Рождеством», «Страшная месьть», «Иван Федорович Шпонька и его тетушка», «Старосветские помещики», «Повесть о том, как поссорился Иван Иванович с Иваном Никифоровичем», «Вий» (у збірці «The Collected Tales of Nikolai Gogol» в перекладі Річарда Півера та Лариси Волохонської).

Просторічна мова, народні вислови, пісні, приказки стали джерелом фразеологізмів та доповнюють асоціативно-образний аспект творів М. В. Гоголя різними відтінками значень (почуття страху, радість, людські якості, відносини між героями повістей тощо). Фразеологічні вирази з демонологічними компонентами посідають особливе місце у творчості Гоголя, «потойбіччя» знайшло своє відображення у його ранніх творах. Під час перекладу ФО важливим та обов'язковим є врахування їхньої семантики: переносного або образного значення; прямого значення, що складає основу образу; емоційного, стилістичного, структурно-граматичного та національно-етнічного забарвлення. Переклад стійких сполучень слів потребує уваги до особливостей контексту, в якому вони представлені. Багато російськомовних фразеологічних одиниць володіють такими якостями, як багатозначність і стилістична різноплановість, тим самим ускладнюючи їх переклад англійською мовою [4, с. 2].

Як зазначає Л. М. Корнева, перекладачі повинні володіти такими якостями як майстерність та відчуття мови, адже саме вони виступають найвищим ступенем з майстерності та методики перекладу під час вибору синонімічного варіанту, оскільки невдалий переклад може здрібнити творчу індивідуальність оригіналу [5, с. 71]. Тому, у випадках, коли відсутніми є безпосередні відповідності, фразеологізм мовою оригіналу можна перекласти частковим еквівалентом, який зберігає компоненти своєї семантики [5, с. 71]. Наприклад: *«заткнул бы он за пояс всех парубков тогдашних»* [6, с. 141] – *«nota lad in*

the world could hold a candle to him» [7, с. 21], «... и мурашки пошли по спине его» [6, с. 145] – «...and goose flesh crept over him» [7, с. 24], «Не успел выйти за дверь – и вот, хоть глаз выколу!» [6, с. 205] – «The moment I step out the door – it's pitch-dark!» [7, с. 33] та ін.

Для фразеологічних одиниць найбільш характерним є добір міжмовних відповідностей на рівні словосполучень [8, с. 182], оскільки ФО в більшості випадків генетично споріднені саме із словосполученнями.

Таким чином, пошук ідентичної ФО є доволі точним перекладацьким рішенням. Проте кількість відповідностей такого характеру є лімітованою, оскільки вони мають численні розбіжності на всіх рівнях. Тому, для того щоб уникнути грубих помилок, перекладачі використовують неповні, або відносні, еквіваленти, що різняться за певними ознаками («неповнота» цих ФО нівелюється контекстом) [5, с. 70]. Наприклад: «...нашелся сорвиголова, ведьмам не верум!» [6, с. 139] – «...some daredevil turned up who didn't believe in witches!» [7, с. 16], «Рука об руку пробирались они по тонким болотам...» [6, с. 144] – «Hand in hand they made their way over the boggy marsh...» [7, с. 23] та ін.

Провідне місце у ранній творчості М. В. Гоголя посідають демонологічні та християнсько-язичницькі мотиви. Тому серед проаналізованих ФО у таких творах, як «Вечер накануне Ивана Купала», «Ночь перед Рождеством», «Страшная месть», «Иван Федорович Шпонька и его тетушка», «Старосветские помещики», «Повесть о том, как поссорился Иван Иванович с Иваном Никифоровичем», «Вий» (у збірці «The Collected Tales of Nikolai Gogol» в перекладі Річарда Півера та Лариси Волохонської), значна частина пов'язана з релігійними евфемізмами «Бог» і «чорт». У перекладі текстів із перших збірок письменника англійською мовою зустрічаються фрази з компонентом «evil». Проте, варто зазначити, що вавтохтонному тексті ці ФО багатші й різноманітніші, з різними відтінками значень, пов'язані із злом чи нещастям («*лихие времена*» [6, с. 120] – «*evil times*» [7, с. 87]; «*злодейство*» [6, с. 123] – «*evildoing*» [7, с. 93]; «*злодей*» [6, с. 128] – «*an evildoer*» [7, с. 104]; «*злой дух*» [6, с. 91] – «*evil spirit*» [7, с. 21]; «*нехорошее предзнаменование*» [6, с. 275] – «*an evil omen*» [7, с. 237] та ін.). Крім того, у повістях «Вечір напередодні Івана Купала» та «Ніч перед Різдом» зустрічаються вислови «*лукавый дернул*» [6, с. 52] – «*the evil one prompted him*» [7, с. 31], «*сам лукавый подталкивает сзади*» [6, с. 91] – «*and the evil one himself pushes you into mischief from behind*» [7, с. 34], «*дернет же нечистая сила*» [6, с. 89] – «*It was the evil one prompted us!*» [7, с. 31], які позначають незадоволення якимось вчинком, думку про те, що чогось не варто було робити. В автентичних текстах автор використовує евфемізми «*злой дух*», «*лукавый*», «*нечистая сила*», «*лихие времена*» та ін. (евфемізм – благозвучне слово або вираз, вжите для заміни непристойних, небажаних чи заборонених, що мають давнє міфологічне коріння [9, с. 222]). Переклад англійською мовою цієї

групи ФО з демонологічним компонентом характеризується відсутністю евфемізмів, які є різновидом перифрази.

Під час дослідження було виокремлено групу фразеологізмів, що характеризуються наявністю евфемізмів як в автентичному, так і в перекладному тексті з лексемами «*unclean*», «*Satan*», «*hell*», «*deuce*», «*confound*», «*damnation*» і т. д. Усі фраземи цього типу теж пов'язані із нечистою силою, наприклад: «*нечистая сила металась вокруг его*» [6, с. 305] – «*the uncle an powers flitting about him*» [7, с. 191]. Спорідненими із ФО «*нечистая сила*», яка зустрічається у повістях є фраземи «*нечистые духи*» [6, с. 59] – «*unclean spirits*» [7, с. 183], «*нечистые руки*» [6, с. 51] – «*unclean hands*» [7, с. 6], які позначають демонологічних істот. Близькими до них є сполучення «*нечистые деды*» [6, с. 108] – «*unclean forebears*» [7, с. 67] (приречені на вічні муки предки чаклуна-грішника із повісті «Страшна помста»); «*нечистые чары*» [6, с. 70] – «*unclean magic*» [7, с. 80] (про чаклування, за допомогою якого чаклун в повісті «Страшна помста» викликає до себе душу своєї доньки – Катерини); «*чертовское гнездо*» [6, с. 108] – «*unclean nest*» [7, с. 69] (про замок чаклуна, у якому той займається лихими справами). Серед ФО з лексемою «*Satan*» слід виокремити словосполучення «*угождать сатане*» [6, с. 81] – «*pleasing Satan*» [7, с. 19] (грішити, здійснювати богопротивні вчинки); «*себя продать за денежку сатане с душою*» [6, с. 108] – «*to sell them selves to Satan, souls and tattered jackets, for money*» [7, с. 67] (продати душу дияволу, бути готовим на злочини, на найгірші вчинки без жодних сумнівів та докорів сумління); «*принустить к себе сатану*» [6, с. 247] – «*to have some dealings with Satan*» [7, с. 188] (зв'язатися з нечистою силою); «*Он сам сатана!*» [6, с. 266] – «*He's Satan in person!*» [7, с. 220] (у просторіччі – про людину, яка швидко й раптово стає несамовитою, шаленою від злоби, роздратування, люті) і т. д.

Нечиста сила («*чорт*», «*бес*», «*дьявол*», «*сатана*») у перших гоголівських збірках теж називається опосередковано – «*нечистый*», «*злой дух*», «*враг человеческого рода*» [6, с. 111] – «*the enemy of the human race*» [7, с. 61]; «*искуситель люда православного*» [6, с. 42] – «*the seducer of Orthodox people*» [7, с. 14]. Остання фразема є індивідуально-авторською, доповнена письменником згадкою про «*православного человека*», оскільки саме така людина (на відміну від католика, що завжди їй протиставляється в «українських» повістях М. В. Гоголя) є центром реального, «людського» світу (на противагу ірреальному, «демонічному») у романтичному двосвіті художнього світу М. В. Гоголя.

Окремо слід виділити авторські трансформації відомих Ф. О. Порівн.: «*Бога бойтесь! бросьте просьбу, пусть она пропадет! (Сатана приснится ей!)*» [6, с. 326] – «*For fear of God, drop this petition, let it perish! (May Satan visit its dreams!)*» [7, с. 219]. У цьому випадку наведена фразема перекладена прямо, зі збереженням значення. Аналогічно інтерпретується конотація-вигук, що виражає подив та містить у своєму складі англійські евфемізми

«deuce», «damnation»: «*Цур им*» [6, с. 224] – «*Deuce take them*» [7, с. 173]; «*что запропасть!*» [6, с. 144] – «*What the deuce!*» [7, с. 23]; «*Фу ты пропасть!*» [6, с. 264] – «*Ugh! damnation!*» [7, с. 216]. Словосполучення «цур/чур им» виражає заборону торкатися чогось, переходить якусь межу, й вживається як заклинання проти нечистої сили. Варті уваги також фраземи «*беситься*» / «*рассыпаться / подъехать мелким бесом*». Порівн.: «*Парубки шалили и бесились вволю*» [6, с. 95] – «*The lads frolicked and horsed around freely*» [7, с. 38] – «биситись» вживається у традиційному значенні – поводитись несерйозно, бавитися, гратися, розважатися тощо. «*Как парубки, рассыпались перед ними мелким бесом и подпускали турусы*» [6, с. 41] – «*How young lads, bobbed and pranced before them, cutting all sorts of capers*» [7, с. 13]. «*Рассыпаться мелким бесом*» – застарілий фразеологізм, який означає «намагатись бути дуже люб'язним». Цікавим є спостереження, що Гоголь, як неодноразово було відзначено дослідниками, використовує одну і ту ж фразу для опису як і парубка, який залицяється до дівчат, так і чорта, який залицявся до Солохи, тим самим, роблячи цього персонажа ще більш схожим на людину, ніж на створіння з пекла. Порівн.: «*Тут черт, подъехавши мелким бесом, подхватил ее под руку и пустился нашептывать на ухо то самое, что обыкновенно нашептывают всему женскому роду*» [6, с. 83] – «*Here the devil, sidling up to her, took her under the arm and started whispering in her ear what is usually whispered to the whole of woman kind*» [7, с. 22].

Часто у практиці перекладу безеквівалентних ФО послуговуються калькуванням, або дослівним перекладом, що копіює структуру іншомовної одиниці, але максимально зберігає її семантику. З метою збереження початкового значення ФО та прислів'їв, у тих випадках коли автор пропускає чи додає компоненти, заміноє їх чи переставляє, доцільним є використання калькування [4, с. 4]. Наприклад: «*Ни чортового кулака не видно*» [6, с. 182] – «*It's as dark as the devil's fist*» [7, с. 132], «*Фома Григорьевич готов уже был оседлать нос своей очками...*» [6, с. 137] – «*Foma Grigorievich was just about to saddle his nose with his spectacles*» [7, с. 18], «*Плюйте ж на голову тому, кто это напечатал!*» [1, с. 138] – «*Spit on the head of the one who printed it!*» [7, с. 18] та ін. Передача змісту російського фразеологізму вільним словосполученням, тобто за допомогою методу описового перекладу, також має місце [4, с. 4]. Наприклад: «*Чуб угощал побранками себя, черта и кума*» [6, с. 213] – «*Choub treated himself, the devil, and the chum to abuse*» [7, с. 38], «*беседовали по чинам за столом*» [6, с. 151] – «*were having a proper conversation at table*» [7, с. 28], «*... под боком моя старуха, как бельмо в глазу*» [7, с. 141] – «*...and my old woman's by my side like a wart on a nose*» [7, с. 21] та ін.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження можна зробити висновок, що переклад демонологічних лексем ФО з творів М. В. Гоголя здійснюється за допомогою фразеологічних еквівалентів, описового перекладу, фразеологічних аналогів, дослівного перекладу/калькування. Таким чином,

було виокремлено, згруповано та описано ФО з демонологічними лексемами з точки зору семантико-стилістичної тотожності/нетотожності. Оскільки, фігура чорта є одним із ключових образів в картині світу гоголівських творів, відповідно, переклад демонологічної лексики відіграє важливу роль для повноцінного розуміння і правильного сприйняття зображуваних автором подій. Беручи до уваги той факт, що англійська мова не володіє повноцінними відповідниками російських та українських фразеологізмів, що позначають різновиди нечистої сили, то перекладачі вдаються до найбільш наближеного перекладу, який не передає повністю усіх відтінків значень. Таким чином, це сприяє мотивації та інтересу як до майбутніх досліджень перекладів перших творів М. В. Гоголя, так і до нових спроб перекладу.

Список використаних літературних джерел

1. Учайева Е. К. О сохранении фразеологии в англоязычных переводах повести Н. В. Гоголя «Шинель». *Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведение*. 2011. № 17 (232). Вып. 55. С. 153–157.
2. Помыкалова Т. Е. Темпоральные фразеологизмы признака: проблема формирования семантики (на материале повести Н. В. Гоголя «Тарас Бульба»). *Вестник ЧГПУ*. 2010. № 1. С. 337–343.
3. Машина О. Ю. Фразеологизмы в публицистике Н. В. Гоголя и современных СМИ. URL: <http://www.gramota.net/materials/2/2010/2/26.html-18.11.2-18> (дата звернення: 21.09.2019)
4. Гріченко Н. О., Павельєва А. К., Астрахова С. А. Методи перекладу фразеологічних одиниць в «українських» повістях М. В. Гоголя на англійську мову (на матеріалі перекладу Р. Півера та Л. Волохонської). URL: <http://reposit.pntu.edu.ua> (дата звернення: 20.09.2019)
5. Корнева, Л. М., Сологуб Л. Фразеологія Миколи Гоголя: оригінальний текст і переклад. *Рідний край*. 2009. № 1. С. 68–72.
6. Гоголь Н. В. Полное собрание сочинений: в 14 т. Гл. ред. Н. Л. Мещеряков. Москва; Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1937–1952.
7. Gogol' Nikolai Vasil'evich, 1809–1852. Translations into English. I. Pevear, Richard, 1943 – II. Volokhonsky, Larissa. III. Title.
8. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода). Москва: «Международные отношения», 1975. 240 с.
9. Гром'як Р. Т., Ковалів І. Ю. та ін., Літературознавчий словник-довідник – Київ: ВЦ «Академія», 1997. 752 с.

References

1. Uchayeva E. K. (2011). O sokhranenii frazeologii v angloyazychnykh perevodakh povesti N. V. Gogolya «Shinel». *Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta. Filologiya. Iskusstvovedeniye (Bulletin of the Chelyabinsk State University. Philology. Art criticism)*, 17 (232), 55, 153–157 (In Russian).

2. Pomykalova T. E. (2010). Temporalnyye frazeologizmy priznaka: problema formirovaniya semantiki (na materiale povesti N. V. Gogolya «Taras Bulba»). *Vestnik ChGPU (Bulletin of ChSPU)*, 1, 337–343 (In Russian).
3. Mashina O. Yu. Frazeologizmy v publitsistike N. V. Gogolya i sovremennykh SMI. URL: <http://www.gramota.net/materials/2/2010/2/26.html-18.11.2-18> (Last accessed: 21.09.2019) (In Russian).
4. Hrichenko N. O., Pavelieva A. K., Astrakhova S. A. Metody perekladu frazeolohichnykh odynyts v «ukrainskykh» povistiakh M. V. Hoholia na anhliisku movu (na materiali perekladu R. Pivera ta L. Volokhonskoi) (Last accessed: 20.09.2019) (In Ukrainian).
5. Kornieva, L. M., Solohub L. (2009). Frazeolohiia Mykoly Hoholia: oryhinalnyi tekst i pereklad. *Ridnyi kraj (Native land)*, 1, 68–72 (In Ukrainian).
6. Gogol N. V. (1937–1952). *Polnoye sobraniye sochineniy: v 14 t. Glavnyi redaktor N. L. Meshcheryakov*. Moskva; Leningrad: Izdatelstvo Akademii nauk SSSR (In Russian).
7. Gogol' Nikolai Vasil'evich, 1809–1852. Translations into English. I. Pevear, Richard, 1943 – II. Volokhonsky, Larissa. III. Title.
8. Barkhudarov L. S. (1975). *Yazyk i perevod (Voprosy obshchey i chastnoy teorii perevoda)*. Moskva: «Mezhdunarodnyye otnosheniya» (In Russian).
9. Hromiak R. T., Kovaliv I. Yu. (1997). *Literaturoznachnyi slovnyk-dovidnyk – Kyiv: VTs «Akademii»* (In Ukrainian).

Рецензент: д.філол.н., професор Назарець В. М.